

Kattava kokonaisuus medioista historiassa

Jukka Kortti:

Mediahistoria. Viestinnän merkityksiä ja muodonmuutoksia puheesta bitteihin.

Tietolipas 250, SKS 2016. 383 s.

ISBN 978-952-222-693-8.

Jukka Kortin toissa vuonna ilmestynyt *Mediahistoria: Viestinnän merkityksiä ja muodonmuutoksia puheesta bitteihin* on ensimmäinen suomenkielinen kokonaisuus medioiden roolista historiassa. Aihetta on toki sivuttu jo vuonna 2012 Erkki Railon ja Paavo Oinosen toimittamassa artikkelikokoelmassa *Media historiassa*,¹ jossa näkökulma oli kuitenkin mediatekstikeskeinen. Sen sijaan Kortti jatkaa sellaisten alan kansainvälisten klassikkoteosten jalanjäljissä kuten Asa Briggsin ja Peter Burken *A Social History of the Media: From Gutenberg to the Internet*.² Briggsin ja Burken tavoin Kortti näkee median laajana käsitteenä, joka sisältää erilaisia puhutun, kirjoitetun ja audiovisuaalisen viestinnän muotoja aina aakkosten keksimisestä 2000 eaa. nykyiseen monimediaiseen ympäristöön asti. Päähuomio on kuitenkin kirjapainotaidon keksimisen jälkeisessä ajassa 1400-luvulta eteenpäin. Käsiteltyjen teemojen kirjo on mittava: kirja sisältää katsauksia niin erilaisten mediateknologioiden kehitykseen, valtavirtamedioiden syntyyn kuin tietotekniikan ja televisio-ohjelmien esittämismuotojen uusiin muotoihinkin.

Kirjan johdannossa Kortti esittelee selkeästi teoksensa tavoitteet ja keskeiset käsitteet. Vaikka teknologisen kehityksen tarkastelu korostaa usein mediahistorian vallankumouksellista puolta, Kortin mukaan kyse on ennen kaikkea evoluutiosta eli jatkuvuuksista eri mediamuotojen välillä. Toki välillä kyse on myös Kortille hyppäyksittäin etenevistä kehityskuluista. Itse käsittely-

luvuissa evoluutionäkökulma tulee ansiokkaasti esiin, kun Kortti kiinnittää huomiota eri aikoina tapahtuneiden teknologisten kehitysaskeleiden yhtäläisyyksiin. Kortin mukaan esimerkiksi lennätin muutti 1800-luvun lopulla ihmisten maailmankuvaa paljon voimakkaammin kuin Internet sata vuotta myöhemmin. Myös medioiden kulutustavoissa esiintyy samankaltaisuuksia eri aikoina ja eri maissa. Esimerkiksi englantilaiset pukeutuivat parhaimpiinsa kokoontuessaan kuuntelemaan puhelinlinjoihin pohjannutta Electrophone-radiota 1800- ja 1900-lukujen taitteessa. Vastaavasti suomalaiset kokoontuivat radiotoiminnan alkuvaiheessa vastaanottimien ääreen kuuntelemaan esimerkiksi sunnuntain jumalanpalvelusta.

Johdannon ohella teos on jaettu kronologisesti eteneviin temaattisiin päälukuihin, joissa Kortti tarkastelee esimerkiksi massamedioiden syntyä, medioita historiakulttuurin tuottamisen paikkoina, ja uusien teknologisten innovaatioiden kehitystä. Näkökulma on kansainvälinen, mutta Kortti viittaa myös kotimaiseen kehitykseen. Välillä Suomen tapahtumat saavat oman alalukunsa, toisissa kohden niihin viitataan lyhyesti muun käsittelyn lomassa. Kansainvälisen ja kansallisen tason epätasainen toteutus häiritsee paikoin, mutta on pieni kauneusvirhe muuten ansiokkaassa kokonaisuudessa. Mihinkään teemoista ei päästä sukeltamaan kovinkaan syvälle, mutta niin ei tämän kaltaisessa teoksessa ole tarkoituskaan. Yliopistollisena oppikirjana ja yleisteoksena medioihin historiassa teos toimii oivallisesti.

Kortti lähestyy medioiden roolia historiassa monista eri näkökulmista, mutta kokonaisuus pysyy yllättävän hyvin kasassa. Kirjoittaja myös liikkuu sulavasti eri aikakausien välillä löytäen yhtäläisyyksiä eri aikoina tapahtuneista teknologisista kehityksistä ja medioiden kuluttamisen tavoista. Tämä tuokin teokseen erityisen lisänsä, joka nostaa sen mediahistorian oppikirjasta myös ajankohtaiseksi puheenvuoroksi nykyisestä mediamaisemasta ja sen suhteesta aikaisempiin kehityskuluihin. Tätä Kortti on pyrkinyt korostamaan teemaluvuilla, joissa kronologisesti tai temaattisesti edenneen pääluvun tarkastelua syvennetään liikkumalla koko mediahistorian pitkällä jatkumolla. Teemaluvuissa Kortti tarkastelee median suhdetta niin 1) demokratiin ja julkisuuteen, 2) moderniin ja globalisaatioon, 3) talouteen ja politiikkaan kuin 4) ihmisten arkeenkin. Tarkastelutapa on sikäli onnistunut, että nimenomaan teemaluvuissa Kortti pääsee pohtimaan 2000-luvun mediamuotojen ja kulutustapojen suhdetta menneeseen. Teemaluvut olisi kuitenkin voinut erottaa selkeämmin pääluvuista etenkin, kun rasteripohjalla olevat ikkunatekstit tuovat kirjaan vielä kolmannen tekstityypin nostamalla lyhyinä faktapohjaisina laatikkoina esiin tiettyjä teknologisia innovaatioita kuten optinen lennätin tai aihealueita kuten uutistoimistot. Monitasoinen tekstien jaottelu tekee kirjasta taitollisesti paikoin seka-

van. Tämä korostuu myös kuvasivuilla, joissa kuvatekstit eivät selkeästi erotu leipätekstistä.

Kortti korostaa sosiaalisten ja kulttuuristen tekijöiden merkitystä mediamuotojen kehityksessä. Vaikka teknologiset innovaatiot ovat välttämättömiä ja talous sekä politiikka omalta osaltaan vaikuttavat kehityksen etenemiseen, lopullinen sysäys jonkin mediamuodon yleistymiseen löytyy ihmisten välisen vuorovaikutuksen ja kulttuuristen käytänteiden muuttumisesta jollekin viestintävälineelle suotuisaksi. Kortin teoksen yhtenä vahvuutena onkin se, että hän kirjoittaa teknologisen kehityksen ohella medioiden vaikutuksesta tavallisten ihmisten arkeen. Tähän hänellä on erinomaiset edellytykset, sillä suomalaista televisiomainontaa ja suomalaisten televisionkatsomiskokemuksia käsittelevissä tutkimuksissaan hän on perehtynyt nimenomaan medioiden rooliin maailmankuvan muokkaajana ja osana arkista kanssakäymistä³.

Kirjan epilogissa Kortti kääntää katseen toiseen suuntaan tarkastelemalla sitä, miten mediat ovat vaikuttaneet eri aikoina taloudelliseen, poliittiseen, sosio-kulttuuriseen ja teknologiseen kehitykseen. Kortti avaa tätä keskustelua *medioitumisen* käsitteellä, jonka erilaisia tulkintoja hän esittelee lukijalle lyhyesti. Kortille medioituminen toimii osana globalisaatio-, yksilöllistymis- ja kaupallistumisprosesseja niiden sisältäpäin, ei niistä rinnakkaisena prosessina. Hän huomauttaa perustellusti, että tämä on mediahistoriantutkimuksessa usein itsestään selvä lähtökohta, mutta käsitteenä medioituminen tuo tarkasteluun uudenlaista syvyyttä. Teoksen yhtenä antina onkin medioitumisen kaltaisten käsitteellisten työkalujen avaaminen lukijalle ikään kuin vaivihkaa. Johdantoluvussa käsitteellinen tarkastelu kiinnittyy etenkin evoluutio–revoluutio-näkökulmaan, mutta myös *intermediaalisuus* eli medioiden välinen keskinäinen vuorovaikutus tutkimusta avaavana käsitteenä esitellään lyhyesti.

Kokonaisuutena Jukka Kortin teos on ehdottomasti tutustumisen arvoinen. Se toimii paitsi yliopistollisena oppikirjana myös yleiskatsauksena eri mediateknologioiden kehitykseen. Samalla teos tarjoaa myös analyttisempiä tapoja tarkastella medioita ja niiden roolia eri aikoina sekä herättelee pohtimaan elämmekö sittenkään niin ainutlaatuisia aikaa mediahistoriassa kuin helposti ajattelemme.

Heidi Kurvinen, FT
Turun yliopisto

1. Erkka Railo & Paavo Oinonen (toim.) *Media historiassa*. Turun historiallinen yhdistys ry. 2012.
2. Asa Briggs & Peter Burke, *A Social History of the Media. From Gutenberg to the Internet*. Polity Press 2012.
3. Jukka Kortti, *Modernisaatiomurroksen kaupalliset merkit. 60-luvun suomalainen televisiomainonta*. SKS 2003; Jukka Kortti, *Näköradiosta digiboksiin. Televisio suomalaisten elämässä*. Gaudeamus 2007.